

קברות התאווה

והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאווה, וישוּבו ויבכו גם בני ישראל מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקשואים ואת האבטיחים... ויאמר ה'... כי בכיתם באזני ה' לאמור, מי יאכלנו בשר, כי טוב לנו במצרים, ונתן ה' לכם בשר ואכלתם, לא יום אחד תאכלון ולא יומיים... עד אשר יצא מאפכם, והיה לכם לזרא, יען מאסתם את ה' אשר בקרבכם... הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת, ואף ה' חרה בעם, ויך ה' בעם מכה רבה מאד, ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאווה, כי שם קברו את העם המתאווים [בהעלותך יא ד-לה].

ויאמרו מי יאכלנו בשר, וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וכו', אלא שמבקשים עלילה [רש"י בהעלותך יא ד], לא מובן, מה פתאום לומר 'שבקשו עלילה', הרי התאוו תאווה, ניתן דוגמא ילד שמבקש שוקולד האם הוא מבקש עלילה, הוא פשוט מתאוו לשוקולד.

והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאווה, בשם החפץ חיים זצ"ל אמרו התאוו תאווה, התאוו לתאווה, כלומר התאוו לחיות תאבים [ח"ח עה"ת עמ' קצה], וכן כתב האלשיך התאוו שיהיה להם תאווה [אלשיך שם], גם זה לא מובן אדם שמתאוו למלפפון, הוא תאב כלומר הוא רוצה לאכול מלפפון, מה פתאום לומר שהוא מתאוו להיות תאב למלפפון.

מכל מקום נראה מתוך דברי האלשיך והחפץ חיים זצ"ל שכשהאדם מתאוו לאיזה שהוא דבר, ולדוגמא אדם התאב למלפפון, לא המלפפון הוא המבוקש, אלא התאווה היא המבוקשת, להתאוו תאווה, להיות תאב להתאוו למלפפון.

ראיה לדברי האלשיך והחפץ חיים זצ"ל יש להביא מדברי רש"י, ויאמרו מי יאכלנו בשר, וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וכו', אלא שמבקשים עלילה [רש"י בהעלותך יא ד], יש להם בשר מדוע הם מבקשים בשר, אין זאת אלא שהם מתאווים להתאוו לבשר, ביאורם של דברים כדלהלן.

הרצון להתאווות הוא רצון לצאת מן המסגרת, אדם שיש לו ובכל זאת הוא מתאווה, זה אומר שהוא רוצה לצאת מן המקום שבו הוא נמצא, המקום המסגרת התנאים שבו הוא נמצא לא נוחים לו והוא מתאווה, כי התאווה היא דרך לצאת מן המערכת שבו הוא נמצא.

רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה 'התאווה' והכבוד מוציאין את האדם מן העולם [אבות ד כא], 'מוציאין' הכוונה, שהתאווה מוציאה את האדם מעולמו הפרטי והאיש, ומכניסה אותו לעולם אחר, למציאות אחרת.

ויאמרו מי יאכילנו בשר, וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וכו', אלא שמבקשים 'עלילה' [רש"י בהעלותך יא ד], יש להם בשר מדוע א"כ הם מבקשים בשר, אין זאת אלא שלא בשר הוא המבוקש, התאווה היא המבוקשת. התאווה היא 'עלילה', דרכה יגיע המתאווה לעולם אחר [לעולם של מאיסת דבר ה', כמו שכתוב כאן בפרשה, יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, בהעלותך יא כ], התאווה היא 'המוציאין' אותו, היא זו שמוציאה אותו מעולמו אל עולם אחר, את 'המוציאין' אותו את 'התאווה' עצמה מבקש המתאווה, הבשר עצמו אינו אלא 'עלילה', שדרכה יגיע המתאווה לא אל הבשר אלא אל המבוקש, אל 'המוציאין' אותו אל 'התאווה' עצמה.

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם [בהעלותך יא ה], אם תאמר שהמצרים נותנים להם דגים חנים, והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן להם, אם תבן לא היו נותנים להם חנים, דגים היו נותנים להם חנים, ומהו אומר חנים, חנים מן המצות [רש"י שם], ופירושו שלא היו מזונותינו תלויים בהמצות כאשר עתה, אם מקיים המצות אז תיתן הארץ את יבולה, ואם לא ועצר את השמים וכו' [שפ"ח אות ב].

כאן יצא המרצע מן השק, התאווה לאכול בשר לא נבעה מהרצון לאכול בשר, אלא מהזכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנים, מן הרצון לפרוק עול, לצאת מן המסגרת, לצאת מן העולם בו הם נמצאים, לפרוש מן החיים התובעניים, חיים של אם אתם מקיימים את המצוות תיתן הארץ את יבולה, ואם לאו ועצר את השמים, ולחיות חיים של 'הפקר', חיים בלי שעבוד ובלי שום מחייב, חיים שלא יהיו מזונותינו תלויים בהמצות.

התאווה לחיות חיי הפקר זהו עצם ענינה של התאווה, שהיא מבקשת את התאווה עצמה, תאווה להתאווות. תאווה 'למוציאין' אותו מן העולם. תאווה לצאת מן המסגרת, מן העולם הפרטי של המתאווה, ולחיות חיי הפקר, חיים שאין בהם מחוייבות, הבשר עצמו אינו אלא עלילה.

בספר 'בנתיבות ההלכה' כרך מ"ה הבאנו בשם כמה מחכמי העבודה 'השמשחה' הוא תריס שלא יפול אדם בחטאי התאווה, הסברים של דברים, כשאדם נמצא בעצבות בדכדוך או ביאוש, לא טוב לו במקום שהוא נמצא, רע לו בעולמו, הוא מבקש לצאת מעולמו אל עולם אחר, אחד הדרכים לצאת מן העולם בו האדם נמצא הוא דרך התאווה, התאווה יושבת על מצע של הפקרות, כשאדם חי בתאווה הוא מפרק את העולם בו הוא נמצא, והוא יוצא מן המקום שבו הוא היה, מקום שהרגיש בו לא טוב, אל מקום אחר שלפי דעתו תעשה לו טוב, התשוקה לצאת מהמצב המריר בו היה אל מתיקות התאווה אינה מחשבה טובה, היא כסילות, כי היא לא מרפאת את האדם ואינה מטיבה איתו, אדרבה היא מפילה אותו לתהום עמוק יותר, תהום שלא יוכל לצאת ממנה לעולם, כי זה טיבה של התאווה שהיא 'מוציאה' את האדם מן העולם, אבל היא לא מכניסה אותו לשום עולם, ועי"ז האדם נדחה ונאבד לעולם ולעולמי עולמים].

וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו [בהעלותך יא י], למשפחותיו, על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם [רש"י], רבי ירוחם צ"ל מעיר הרי עריות נאסר להם מכבר, ומה ענינו לכאן. ורבי ירוחם צ"ל מיישב שמכאן נלמד להכיר את האדם, אמנם למעשה הוא בוכה על חסרון בשר וכדומה, ואם נשאלהו על מה הוא בוכה, ודאי היה משיב כי בוכה על אותו דבר שחסר לו עכשיו, אולם מלמדת לנו התורה שאם היינו מתירים לו לישא למשל את דודתו, כי אז כבר היה שבע רצון, והיה כבר חדל מלבלכות על דברים שהוא עכשיו בוכה, בתת הכרתו, בעומק מצפונו, הוא בוכה על עסקי העריות, נורא למתבונן על עומק לב האדם בנטייתו ופרכתיו, ועל רב החכמה בהכרת טיב האדם [דע"ת במדבר פז].

ויאמרו מי יאכלנו בשר [בהעלותך יא ד], מדובר כאן על תאווה לבשר, מה ענין עסקי עריות לכאן, רבי ירוחם צ"ל אומר שרואים מכאן את עומק נטיותיו של לב האדם ופרכתיו, הוא בוכה על בשר, אבל בתת הכרתו ובעומק מצפונו הוא בוכה על עריות. עדין לא מובן ההקשר, אדם שבוכה על בשר בפשטות הוא בוכה על בשר כי הוא מתאווה לבשר, מה פתאום לומר שהוא מתאווה לעריות. אין זאת אלא כפי שאמרנו מקודם, הבשר אינו אלא 'עלילה', התאווה היא 'להתאוות', לצאת מן העולם, מן המקום, מן המסגרת, לחיות חיי הפקר, חיים שבסופו של דבר מתירים גם את העריות.

ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאווה, כי שם קברו את העם המתאווים [בהעלותך יא לד], ובחז"ל, יכול כן היה שמו מקודם, ת"ל כי שם קברו את העם המתאווים, על מה שערערו נקרא, ולא כן היה שמו מקודם [מכילתא דרשב"י טז יג], מה הצד לומר שכך היה נקרא שמו, ודאי שהוא נקרא על שם מה שארע, ולא כך היה שמו מעולם.

נראה כי לימוד גדול שנו כאן חכמים, הטרגדיה של התאווה היא, שהיא 'מוציאה' את האדם מן העולם, היא מוציאה אותו מעולמו, ממקומו, מהמסגרת שבו הוא חי, אולם היא לא מכניסה אותו לשום עולם, המתאווה נשאר נטול מקום, נטול מסגרת, חי חיים של הפקר ותאווה, וזו כוונת הכתוב שם קברו את העם המתאווים, כלומר מי שמתאווה קבור בתוך תאוותו, הוא יוצא ממקומו ולא מגיע אל שום מקום, ונשאר קבור עמוק עמוק בתוך תאוותיו.

כי שם קברו את העם המתאווים [בהעלותך יא לד], יותר נכון היה לכתוב כי שם קברו את העם שהתאווה שבעבר התאוו, מה א"כ הכוונה שם קברו את העם המתאווים, שמשמע שעכשיו הם מתאווים. בעקידה כתב שמי שמתאווה עדין הוא מתאווה [עקידה שם], היינו מי שחי חיי תאווה לא מפסיק לעולם להתאווה, וגם אחר מותו הוא ממשיך להתאווה, לפיכך נכון לומר שם קברו את העם המתאווים, את העם שהתאוו ועדין ממשיכים להתאווה.

וזה מלמד על גודל הזוועה, מי שמריר לו, המערכת שהוא חי בה לוחצת עליו, והוא מבקש לפרוק עול [יען מאסתם את ה' אשר בקרבכם, בהעלותך יא כ], לצאת מן המסגרת, דרך המתיקות המפתה של התאווה, ממקומו ומעולמו הוא יוצא, ואל מקום אחר לא יגיע, והוא מתאווה ומתאווה, עובר מתאווה לתאווה, התאווה לא עוזבת אותו לא בחייו ולא במותו, משום שמי שנכנס לתוך התאווה שם הוא קבורתו.

בחז"ל, זה לעומת זה עשה האלוקים [קהלת ז יד], ומה שברא הקב"ה בצד הרע ברא כנגדו בצד הטוב [ילק"ש קהלת תתקעו], בצד הטוב דוד המלך אומר בתהלים גרסה נפשי ל'תאבה' אל משפטיך בכל עת [תהלים קיט כ], נשברה נפשי מרוב 'תאווה' אל משפטיך ללמד, אפילו בעת שאני עסוק בעולם ליבי הומה עליהם [רד"ק שם]. [השב שמעתתא בהקדמה מביא דגם חטא המתאווים היה מתאווה לתורה, שכל חפצם ותשוקתם רק לתורה, ונפשו יבשה וריק מכל תאות החומריות, והם התאוו תאווה שיהיה להם קבלת התורה בחפצם וברצונם, כמו שאמרו נעשה ונשמע, כי אין אדם חפץ באהבה הכרחית, לזאת התרעמו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינו, פירוש בלי הכרח וכו', ואנו רוצים שיהיה הבחירה בידינו].

זה כחה של התאווה שהיא מוציאה את האדם מן העולם [אבות ד כא], מן המקום ומן העולם שבו הוא נמצא, בצד הרע התאווה מוציאה את האדם מעולמו, ואל עולם אחר היא לא מביאה אותו, והיא מתדרדר ומתדרדר עד 'קברות התאווה', עד שהוא נקבר בתאוותיו. בצד הטוב טבעו של עולם שכל אחד נמצא במקומו ועולמו, ובדרך הטבע ימשיך כך הלאה ולא, כחה של תאווה 'להוציא' את האדם מעולמו, ולרומם אותו לגבהים, לעולמות גישיים, וזאת אם האדם 'תאווה' לתורת ה', התאווה תוציא אותו מעולמו ומקומו, ותביא אותו למקומות גבוהים וגישיים יותר.

בספר תהלים מרבה דוד המלך להשתמש בכח התאווה לזכות עלי ידה לקרבת ה', צמאה נפשי לאלוקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלוקים, נספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי [תהלים פד ג].

יתן ה' ונשים על לבנו לפרוש מהתאווה הכוזבת, ולאחוז בתאות ה' ובתאות התורה, המביאים לגדלות בתורה לאהבת ה', לכסוף לצמוא ולערוג אליו יתברך - כאיל על אפיקי מים.